

De Wondere Vogelwereld van O.C. Hoymeijer.

Paarse Heideloper
Caliidricius aericas L 34 cm

Schaars tot algemeen op zanderige, schrale open terreinen met verspreide boomgroepen en bladbehoudende bosschages, met een overduidelijke voorkeur voor paarsbloeiende heidevelden. Gezellige volronde verschijning. Redelijk hoog op de poten. Iets neerwaarts gerichte, gekromde, donkere, in verhouding grote steekstokvormsnavel. Gedrag uiterst rustig. Scharrelt tussen heidestruiken en laagblijvende bodembedekkers maaltijd bij elkaar, welke bestaat uit wormen, insecten, de kleinere reptielen en knaagdieren, maar gaat ook bessen, zaden en knoppen niet uit de weg. Verenkleed variabel. Wel altijd helrode buik met witgeklepte borstpartij. Donkere kap en rug kleuren met de verkleuring van de biotoop mee. Tegen de tijd dat de heide in volle bloei staat zijn de bovenste dekveren van diepblauw naar schitterend zwaar paars getransformeerd. Door deze uitstekende camouflage heeft de Heideloper weinig te vrezen van predatoren als vos, marter en andere agressieve carnivoren. Graaft zich in uiterste gevallen van nood in. In enkele seconden zakt de Heideloper trillend in het mulle zand en blijft met een afgeplukt takje heidebloesem in de snavel roerloos zitten tot het gevaar geweken is. Verborgen tussen een bloeiende heidestruik is de Heideloper zo goed als onzichtbaar en zelfs een speurende jachthond loopt vaak op enkele centimeters langs een ineengedoken, verborgen exemplaar. Vliegbeeld kofferachtig; gedrongen met

snelle vleugelslag en ingetrokken kop vlak boven het maaiveld. Zelfs bij de trek naar de zuidelijke overwinteringsgebieden komt de vogel nooit hoger dan 25 centimeter boven de grond. Door de verzuring en verbossing van de schrale heidevelden neemt het aantal broedgevallen dramatisch af. Door de recente komst van de wolf is er onder de schapenhoeders, welke met hun kudde het leefgebied van de Heidelopers onderhouden, enorme spanning ontstaan en worden de schapen uit angst voor aanvallen in de stal gehouden. Een proef met het inzetten van ‘beveiligingshonden’ als Toscaanse Bergherder en Pyreneese Bloedmastif hebben tot op heden geen gunstige resultaten geboekt, daar deze ‘bewakers’ zich diverse malen zelf aan tientallen schapen en zelfs aan een herder hebben vergrepen. Overleg met de hondenafrichtspecialist Martin Gaus is gaande. De oplossing voor het behoud van een gezonde populatie Heidelopers zal niet eenvoudig zijn en drastische maatregelen met de daarmee samenhangende Europese subsidies uit Brussel zullen voor het behoud van deze schitterende bewoner van de Drentse heidevelden onontbeerlijk zijn. Iedere week beschrijft O.C. Hoymeijer een vogel die aan zijn brein is ontsproten.

Verborgen in zand met heidetakjes in de snavel

Ecologie reportage

Aan de oevers van de Waal worden geknakte vissen, vooral alen, aangetroffen. Waarom is nog een raadsel. Trouw ging met ecooloog Jeroen Tummers op onderzoek uit.

Wat knakt de aal in de Waal?

tekst **Monica Wesseling**
foto's **Koen Verheijden**

Zie je? Geknakt. Twaalf jaar voor niets geleefd. Al die kilometers zwemmen om uiteindelijk als knaakal te eindigen. Jammer en gewoon niet te accepteren.” Het is half augustus als Jeroen Tummers, projectleider ecologie, op een strandje langs de Waal nabij Herwijnen hoofdschuddend op een vis aan de waterkant wijst. De glinsterende lange lijn – een aal – ligt in een haakse hoek; is geknakt in het midden. Voorzichtig, bijna eerbiedig tilt Tummers, werkzaam bij natuurbeschermingsorganisatie Ravon (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek) de dode vis uit het kabbelende water, legt hem neer en buigt hem vervolgens weer recht. Meetlint, weegschaal en schaar verschijnen, de lichaamsmaten worden genoteerd, buik-, rug- en zijkant worden gefotografeerd, een stukje staartvin afgeknipt en in een buisje gedaan. De ecooloog legt de vis wat hoger op de oever, spoelt de handen af, drentelt nog een paar minuten op het strandje rond om te controleren of er nog meer dode vissen liggen en klimt dan omhoog. Op zoek naar de reden van de knak. Op zoek naar de oorzaak van de dood van geknakte alen en andere soorten dode vissen op de oevers van de Waal. De afgelopen jaren worden er met grote regelmaat vooral op de oevers van de Waal geknakte vissen aangetroffen. Niet alleen alen, maar ook onder meer zeeprikken en zalmen, vertelt Tummers, terwijl het

lage gebrom van een voorbijtrekkend schip zijn stem lardeert. Lange tijd werd gedacht dat waterkrachtcentrales en gemalen de boosdoeners waren. Dat lijkt inderdaad zo te zijn, maar er moet volgens de ecooloog meer aan de hand zijn. Een groot deel van de knakalen wordt op flinke afstand van waterkrachtcentrales en gemalen aangetroffen en bovendien ook bij lage waterstand. Beide zijn dan nauwelijks in werking. Tummers: “Er moet dus nog een oorzaak zijn. En dat bracht ons op het idee de mortaliteit van sloopschroeven eens te gaan onderzoeken. Dat er vissen sneuvelen door sloopschroeven was na een theoretisch onderzoek wel duidelijk, maar was in de praktijk nooit onderzocht en dus ook nooit gekwantificeerd. Het zou weleens zo kunnen zijn dat die schroeven veel belangrijker zijn dan de waterwerken.” **Populatie herstellen** Zoals bekend verkeert de paling in een precaire, zeg maar levensgevaarlijke toestand. De soort is sterk bedreigd. Van het aantal intrekende jonge alen rond de jaren zeventig zijn nu slechts enkele procenten over. Nederland is onder meer op grond van de Kaderrichtlijn Water en de Europese Aalverordening verplicht de aal te beschermen en de populatie te herstellen. Daarom, maar ook gezien zijn ideale lichaamsbouw en zwemcapaciteit, werd de aal modelsoort voor het onderzoek, legt de viscoloog uit. “Zo’n aal is relatief dun en lang, en knakt dus makkelijk. Als hij op weg gaat naar de Sargassozee om te gaan paaien, teert hij bovendien in op vet en laat zich meeveren aan de oppervlakte. Op die terugtocht is de aal dus nog kwetsbaarder voor sloopschroeven.” Ondertussen is de lage lucht zwart geworden. Druil wordt regen